

FIKİRLER

İZMİR HALKEVİ DERGİSİ

Natür Mort

İÇİNDEKİLER

Geçen yılın Kısa bir muhasebesi	Hamdi Nühzet Çançar
Safiyede ilk kar (Şiir)	A. D.
Medeniyetin iki kanadı	Rahmi Balaban
V. Türk Dil Kurultayı izlenimleri	Dr. Abdulkadir Karahan
İhlamlar (Şiir)	Macit Aray
Memleketimizin tiyatro tarihine bir bakış .	Kemal Kâmil Aktaş
Aşık Elesger'in neşredilmemiş şiirleri . .	Hikmet Dizdaroğlu
İhtiyarlamak	İhsan Hazar
Pervaneler (Şiir)	Süleyman Sevgel
Gurbet Elde (Şiir)	Aziz Coşkun
Gözlerimden kalbime bakan'a (Şiir) . . .	Haşın Nezihi
Fikir ve edebiyat tarihimizde	
Ata sözleri, vecizeler	Behzat Minez
Uyanış	Nuri Erkoldaş
Kaptaki Resim	K. Atamal

Fikirler

Adres : Halkevi Fikirler Dergisi — İzmir

SAYI : 304 — 305

1 Ocak 1946

Konuşma

GEÇEN YILIN KISA BİR MUHASEBESİ

Hamdi Nühzet ÇANÇAR

Bu satırlar okunduğu zaman 1945 yılı sona ermiş; YENİ YIL başlamış olacaktır. Her yeni yıl dönümünde, memleket çocuklarının bir nevi mürakabaya vararak, yurdun belli başlı meseleleri hakkında yaptıklarını ve yapacaklarını gözden geçirmeleri kadar tabii birşey olamaz. Geçen yılda yaptıklarımızın iyi mi, kötü mü? olduğunu bilmek, bize yeni yıl içinde memleket bakımından takip edeceğimiz davaların yürüyüş istikametini tayin etmek için bir nevi rehber hizmetini görecektir. Bunun içindir ki geçen yılın amali muhasebesini yapmayı ve onun, yarın da devam edecek belli başlı meselesi ne ise onun üzerinde ısrar ile durmayı faydalı buluyoruz.

Geçen yıl içinde yurdumuzu ilgilendirmek bakımından dikkatimizi çekmeye lâyık iki belli başlı hadise vardır:

1 — Bu yılı da barış içinde geçirdik.

2 — Yurt içinde idareimiz bakımından demokraside çok esaslı, çok büyük bir adım attık.

Altı yıldır sürmüş olan dünya ölçüsünde bir harbin bu sene de dışında

kalmak konusu bizde çok incelenmiş ve üzerinde pek çok durulmuştur. Bizim gibi son asırların bütün tarihi boyunca, hemen hemen her yirmi sene de bir defa yıkıcı ve yakıcı bir harbe katılmak zorunda kalmış, ve o yüzden iç medeniyeti bakımından birçok hamlelerini ister istemez ihmal etmiş olan bir memleketin tarihinde "İstiklâl Savaşı", ndanberi hakiki bir barış ve sukun devresi geçirmiş, ve bizi her tarafımızdan saran çeken bir harbin dışında kalmış olmak, cidden emsali hiç bulunmaz, mesut bir hadisedir. Bunun büyük nimetlerini bu gün değil, fakat yakın bir gelecekte pek geniş bir ölçüde idrak edeceğimizden emin olabiliriz.

Ancak bu hadisenin ehemmiyet ve kıymeti her ne kadar büyük olursa olsun, bu yıl içinde idareimizde demokrasi bakımından attığımız geniş ve büyük adım, bir evvelkini bile gölgede bırakacak mahiyettedir. Bu adım tek partili bir rejim halinden çıkarak, yurttaşların her düşündüklerini açık açık söylemelerine ve onları tahakkuk ettirmek için diledikleri ve bildikleri gibi birlikler kurarak çalışmalarına

imkân veren keilmenin tam ve şumullü manasiyle bir demokrasi adımıdır. Eğer şurada ve veya burada bazı örneklerini gördüğümüz gibi bu imkân soy-suzlaştırılmazsa Türk yurdunun bundan alacağı faydalar sonsuz olacak, memleketimiz de dünya nimetlerinden faydalanmak bakımından dünyadaki demokrasilerin hiçbirinden geri kalmıyacaktır.

Bu yıl içinde yaptığımız bu hamleyi münferit bir hadise gibi telâkki ederek, onu, dünya hadiselerinin inkişafı karşısında ve sırf onların zoriyle vaptmış olduğumuzu düşünen ve iddia denler, hiç değilse bizim iç inkişaf ve tekâmülümüzden gaflet edenlerdir. Kendimizi ısmarlama fikirlerden ve herhangi bir ihtirasın sevkiyle verilmiş peşin hükümlerden tecrit ederek Bir memleket çocuğu gibi düşünürsek teslim ederiz ki son attığımız demokrasi adımı, bizde yirmiüç sene evvel kurulmuş olan Cumhuriyet Rejimi'nin başlaması ile takarrür etmiş bir hedefe biraz daha yaklaşmak için yapılmış tabii ve devamlı bir ilerlemeden, bir hamleden başka birşey değildir. Cumhuriyetin ilk günlerinde kendilerine yapılan Sultanlık ve halifelik tekliflerini, istigna ve istihfaf ile redetmiş olan " Türk inkilâbı „nın büyükleri fesi başımızdan atar, yerine şapkayı koyarken ; Şer'i mahkemeleri kaldırır, dünyanın en medenî kanununu kabul ederken; Medreseleri kapatır, Tekkeleri ortadan kaldırır, Layik tedrisat usulünü tesis ederken; ve bunların - şimdi burada sayılması uzun sürecek-hepimizce malûm birçok benzerlerini yaparken, bu hamleler yüzünden menfaatları bozulana elbette serbes münakaşa hakkı veremezlerdi.

Dünyanın her büyük inkilâbında

olduğu gibi bu tarihî vazifeyi, eğer fazla yurttaş kanı dökmeden başarmak istiyorsa, elbette ancak bir parti üstüne alacak ve yapacaktı. Cumhuriyet Halk Partisi, bunu ihtirazsız düşündüğümüz zaman istisnasız teslim ederiz ki hepimizin minnet ve şükranlarına lâyık bir şekilde başardı ve yine bu şerefli tarihî vazifesini başardığına kendisi de itimat ettikten sonra hiç tereddüt etmeden ve hadiselerin kendisine daima verdiği yığın yığın vesilelerden istifade etmiye tenezzül etmeden, memlekete demokrasi imkânlarını sonuna kadar açmakda bir dakika bile gecikmedi.

Bu gün muhalefet safında bulunanlar ve yarın yeni partiler kuracak olanlar, her hareketlerinde, yakın tarihimizin bu en esaslı mümeyyiz vasfını göz önünden uzak tutmazlarsa, şüphe etmiyoruz ki memleketi yeni yeni badirelere sürüklenmek felâketinden kurtarmış, ve en büyük kurucusu ve koruyucusu Cumhuriyet Halk Partisi olan demokrasimizin tekâmülüne onisbette hizmet etmiş olurlar.

H. N. Ç.

Sayfiyede ilk kar

Göçetmiş herkes,
Ürkek serçeler.
Karı eşeler.
Ne çit var ne ses...

Sükûn bir dergâh
Sükûtu kadar,
Derin, müstekar,
Huzur, inşirah.

Veren bir dua
Bir nefes, kalbi,
Bir niyaz gibi
Doluyor ruha

A. D.

Düşünceler

MEDENİYETİN İKİ KANADI

Rahmi BALABAN

Fert, nevinin geçirdiği tekâmül merhalelerini geçer. Buna " Nevin Merhalelerini Tekrarlama Kanunu „ derler.

Nev'in kabiliyet ve kudretleri, fert te istidat halindedir. Bu istidat, muhitte ekzersis ile gelişir.

Bir fertte, gerek bedeni gerek ruhî, nev'inin istidatlarının gelişmesi, muhit ve görev ekzersis'lerinin mükemmelliği ile orantılıdır.

Bir balık yavrusu, iyi bir su içinde otamatikman yüzer, ve yüzdükçe, yüzmesine mani olmadıkça misbanları da otamatikman gelişir. Tıpkı böyle bir çocuğun bedeni, ruhî istidat kuvvetleri de işledikçe gelişir.

Dimağ mahsülü olarak hayvanlarda da insanlarda olduğu gibi :

Yavrularını sevmek
Düşmanlarından korkmak
Yuvasını yapmak ve tanımak

Fikir çağırışımı vardır. Yalnız hayvanlarda dimağdaki bu istidat ve kuvvetler muayyen bir haddin öte geçemez. İnsanlarda ise, elverişli bir muhit ve ekzersis bulma nisbetinde sonsuz bir gelişmeye musaittir. İnsanda bu fitrî istidatlar gelişirken bunlardan daha birçok kışbî istidatlar da meydana gelir. Fitrî ve Kışbî bu kudretlerin hepsi, hayat mücadelesinde, insan için pek önemli birer âmil ve esas olur. Bu " Kışbî Kudretler „ nesillerine verasetle geçse bile gelecek nesillerin onları örnek edinme suretiyle istifadeleri muhakkaktır.

Ferdin gelişmesinde, dimağının her

surette inkişafına hiçbir haricî engel olmak esastır. Ve yine hiçbirşey, onu faydasına çalışma gayesinden inhiraf ettirmemiş olmalıdır.

Hayvanları ve İnsanları geliştiren iki kanun vardır :

- 1) Muhite intibak
- 2) Hayat mücadelesi

Muhitini kendi hayatı için en müsait bir muhit haline sokarak orada hertürlü hayat mücadelesine bütünü kuvvetiyle sarılmak...

Bu iki kanunda hayvan ve insanlar müşterektir. Ama, insan şu iki kudreti ile hayvanları aşup sonsuz bir tekâmül yoluna girebilir :

- 1) Zekâsının gelişmesinden doğan icatlar.
- 2) " Hayvan içtimailiğinden doğan bilgi, teknikli bir işbirliği.

İnsanın ve medeniyetin yükselme iki kudrete bağlıdır :

İcat
İşbirliği

Tarih boyunca insanın zihnî hayatı içtimai hayatı arasında sıkı bir koştuluk vardır : Zekâsı hayvanlık devrinde iken içtimai hayatı aileden ibaretti. Zekâsı, " Ziraat Devri „ ne gelince, içtimai hayatı " Aşiret „ devrine yükseldi. Zekâsı " Sinaî Devre „ ye yükselince, içtimai hayatı da, " İş bölümlü „ bir kooperasyon yapabilen millet haline yükseldi.

Her milletin tarihine ve istikbaline en büyük üç borcu vardır :

V. TÜRK DİL KURULTAYI İZLENİMLERİ

Dr. Abdulkadir KARAHAN

Türk Dil Kurumunun lütfkâr davetleri ve İzmir Halkevi Başkanlığının yüksek tensipleriyle V. Dil Kurultayına İzmir müessili olarak katıldım.

İstanbul üzerinden yaptığım bu gezi onbeş gün kadar sürdü. Ankaraya ulaşıp ta Kurultayın toplantısını yapmakta olduğu Dil ve tarih-Coğrafya Fakültesine yetiştiğimiz zaman, ilk oturum açılmıştı. Kurumun Genel yazmanı, IV. Kurultaydanberi kurumun yaptıklarını açıklıyan raporunu okuyordu. Uzun, etraflı, biraz resmî ve fakat faydalı bir rapor. Metnini, daha kapıdan içeri girerken elimize tutuşturdukları bu raporda beni en çok ilgilendiren son üç yıldanberi, yapılan yayınlar bahsî oldu. Gerçekten sayı ve kalite bakımından zengin olan bu yayın listesinin ne kadar etraf-

- 1— Yeni nesli, bedence en iyi yetişecek şekilde muhit ve şartlar hazırlamak.
- 2— Yeni nesli, zekâ yönünden icat kudretine yükseltmek
- 3— Yeni nesli, iş bölümlü işbirliği yapabilecek şekilde yetiştirmek..

İcatlara yükselebilen yüksek zekâ... Büyük işler yapmada insanlarla el ele vererek işi ve insanları seven engin bir insan kalbi.... İşte medeniyetin iki kanadı.

Beden kuvvetinin, zekâ kuvvetinin, kalp kuvvetinin en son amacı : Milleti, işbölümüne, kooperasyona ve tesanüde dayanan en müreffeh ve mes'ut bir millet yapmaktadır. İki kanat bunun içindir.

R. B.

lı ve yerinde bir çalışmadan doğduğunu, kurultayın son günlerinde üyelere kitplar dağıtıldıktan ve ben de azıcık bu eserlere göz gezdirmek zamanı bulduktan sonra, daha yakından tanımak fırsatını buldum.

Bilim kurumları adlarına söylenen söylevler, komisyonlar için yapılan seçimler soyundan hareketlerle geçen bu ilk günden sonra, asıl canlı faaliyetler göze çarptı. Burada Kurultay günlerinin bütün izlenimlerini -kısaca da olsa yazmak-uzun sürecektir. Ben yalnız genel çizgileri ile ana meseleler ve tartışmalar üstünde durmakla iktifa etmek düşüncesindeyim:

kurultayın ilk toplantı günü olan 26 Kasım Pazartesi, öğlenden sonraki ikinci oturumda Dr. Tahsin Banguoğlu ve Dr. Saim Ali Dilemrenin topladıkları dikkat kadar üzerlerinde dedikodu da yapılan iki konuşmasına burada dokunacağım; özellikle Banguoğlunun "Devlet Dili Türkçe Üzerine," başlıklı ve basılmış şekli de aynı gün bizlere dağıtılan konferansı, bazı bakımlardan koridor aralarında, özel meclislerde çok tenkit ediliyordu. Hatibin âdeta 10 Ocak 1945 te Anayasaya metni kabul edilinceye kadar asırlar boyunca resmî bir Türk Dili olmadığı zehabını uyandıran ve Osmanlıcaya ateş açan cümleleri ile Türkçülerle bir tartışma dediği pasajlar ve nihayet bu günkü neslin Fuzuluyi, Ahmet Haşimi anlamadığını, Yunus Emreyi ve Pir Sultan Abdal'ı gayet iyi anladığını ileri süren sözleri türlü anlamlarda ve türlü bilim ve dil uzmanları arasında diledi-

mıştı. Dr. Saim Ali'nin de edası, komik sözünden başka bir deyimle anlatmağa imkân görülemiyen edası, jestleri kurultayın özel konuları arasında yer almıştı.

Salı ve çarşamba günleri gösterişsiz ve fakat çok meyvalı geçti. Fakültenin belli odalarında, belli kimseler, çeşitli komisyonlarda görüş ve bilişlerini açıklıyor, tekliflerde bulunuyor, tartışmalar ard arda diziliyordu. Komisyonlar içinde en hararetili tartışmalara sahne olan Terim Komisyonu idi. Daha sonraları genel oturumlarında da anlaşıldı ki: Terim içinde ayrı görüşler güreşiyordu. Dil Kurumunun kolbaşıları, terim uzmanları, Türkçenin her terimi deyimlendirmeye yeter ve elverişli olduğunu, bu ittbarla bütün bilim, sanat ve teknik terimlerin Türk dili ile yapılmasını istiyor ve kelimelerimizin türlü kurallarla üretilmesini, yeni anlamlar kazanmasını üstün tutuyorlardı. Çoğu İstanbul Üniversitesinden olan bilim ve fen adamları, doktorlar ise, Türk Dilinin zengin kaynaklarından faydalanmanın tabii olduğunu kabul etmekle beraber pek âlâ milletler-arası terimlerden bazılarının da kullanılabileceğini ve yerleşmiş bu çeşit terimler yerine mutlaka türkçe köklerden terim icadına zaruret olmadığını müdafaa ediyorlardı. Dil işlerinde politikaya kayan bir kaç gösterişçi ise dağlarımızın taşlarımızın Türkçe konuştuğunu mekanik jestlerle, yapmacık şairaneliklerle terennüm ederek, her alanda dilimizde tek bir yabancı söz bırakılmayacağını, bir çok işlerde olduğu gibi dil işlerinde de hemen zafer şarkılarını söyleyeceğimizi yayıyorlardı.

Lengüistik - Etimoloji komisyonundan Gramer ve Sentaks komisyonuna ve Lügat-Filoloji komisyonuna kadar bilim komisyonlarının çalışmaları ne kadar ilgi verici idi ise, yönetim komisyonlarının da (Tüzük, Önergeler, bütçe komisyonları) mesai-

leri o kadar özenli ve fakat daha yumuşak tartışmalı idi.

29 Kasım perşembe günü öğlenden evvel çok resmî ve âdeta sıkıcı geçti. Hiç bir tenkit ve tartışma olmadan bilim komisyonlarının raporlarını dinledik. Fakat öğlenden sonra, kurultayın en sıcak, en canlı günü olmuştu. Birçok hatip ve hitabet meraklısı, birçok dilci ve dil amatörü serbest ve serazat konuşuyordu. Bu konuşmalar, tartışmalar; en kuvvetli dozlarını Dr. Fahrettin Kerim, Dr. Abdülkadir Noyan, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun kürsüde bulundukları dakikalarda buldu. İlk iki bilim adamı haklı olarak dil davasının bir memleket işi olduğunu herkes gibi aydın olarak kabul etmekle beraber terim taasubundan sıyrılmanın taraftarı idiler. Ve mutlaka söz gelimi mikroskoba başka bir terimle türkçedir diye yeni bir karşılık araştırmaya zaruret olmadığını belirtiyorlardı. Dilde gelişimi gayet tabii görüyorlar ve fakat bu gelişimin her halde alaminüt olmayacağını sezdiriyorlardı. Baltacı, öyle düşünmüyordu. Ona göre dilde yaratıcı gelişim vardır. Dilde devrim vardır. Tedricle iş olmaz. Şapkayı, yeni yazıyı tedricle mi aldık? Öyle ise dil davasını da, nufus davasını da hemen çözeceğiz. Hatip konuşurken heyecanlanıyor, ellerini kollarını sallıyor, cezbeye tutulmuş gibi beynelmilel terimlere savaş açıyor ve başka dilden kök dahi almağa ihtiyacımız olmadığını ispat için çırpınıyordu.

Genel heyette, profesörler, dil bilginleri santkârlar arasında, bilhassa salon dışı konuşmalarda Baltacıoğlunun düşünceleri sempati ilk karşılanmıyordu. Bu gün önemli, hem çok önemli bir dil meselesi ile yüz yüze olduğumuz gerçeği herkesçe onanıyor, bu davaya kurumların, hatta devletin ilgi ve mudahale göstermesi tabii görünüyor, her aydın vatandaşın elinden geldiği hizmette bu yolda kusur etmemesinin millî bir ödev olduğu söyleniyor ve an-

cak dil işinin, müfritlerce sanıldığı gibi hemen öyle kararlar ve yaratıcı tekâmüllerle şıp diye çözülemeyeceği kanaati müşahade ediliyordu. Canlılar âleminde dahi hüküm sürdüğü, son devirlerin filozofları arasında tartışma ve şüphe konusu olan yaratıcı tekâmülün, devrimin dilde olup olmayacağı, ve şapka inkılâbı gibi bir dil devriminin hemen yerleşeceği tereddütler, hatta bazan güceniklikler uyandırıyor. Bununla beraber bütün kurultay üyelerinde, dilde irticaa karşı bir kızgınlık vardı. Dilde artık geri dönmenin manası olmadığına, Osmanlı dilinin bir tarih armağanı haline geldiğine herkes inanıyor ve bu hususta ittifak ediyordu...

Kurultayın son günü de çok verimli oldu. Yönetim komisyonlarından özellikle Önergeler Komisyonunun raporu birçok hatiplerin kürsüde görünmelerine yol açtı. Bu arada sekreter sözü yerine Dil Kurumu için "Yazmanın" kelimesi kabul edildi. Sevgili Atatürk için kullanılan "Ölümsüz,"

sözü yerine Anatüzükte "Ölmez" denmesi üzerinde de hararetli konuşmalar yapıldı.

Öğlenden sonraki son oturumda yeni merkez kurulu seçimi ile beş gün süren Dil Kurultayı sona ermiş oldu.

Kurultay günlerinde aziz Milli Şefin, sevgili Başbakanın üyelere verdikleri çaylar, gösterdikleri yakın ilgi, İstanbul ve Anadolu'dan Ankaraya akmış olan davetlileri, mümessilleri gerçekten menun bırakmıştı 22. Halkevinden çağrılan mümessiller de gerek Türk Dil Kurumundan ve gerekse etraftan samimî ve sıcak bir hüsnü kabul görmekle ve kurultay çalışmalarına katılmakla, cidden mesrur olmuşlardı. Zaten Halkevleri, Dil Kurumunun Anadolu'nun dört bir tarafına yayılmış dış örgütleri değil midir?

Sözlerimizi, Kurultayda verilmiş olan güzel kararların bir an önce gerçekleşmesi dileği ile tamamlayalım.

Dr. A. K.

İHLAMURLAR

Boşanan bir öfkeye benziyordu yağmurlar;
Akşam... Yollarda baygın kokulu ıhlamurlar...

Ruhum nefeslerinle yanan bir çöldü o gün,
Canımı dudakların ikiye böldü o gün.

Biri her an yanarken nedamet ateşinde,
Yarı Canım Çılgınca sürünürdü peşinde.

Boşanan bir öfkeye benziyordu yağmurlar,
Tenha yollarda ıslak kokulu ıhlamurlar...

Macit ARAY

Tiyatro

MEMLEKETİMİZİN TİYATRO TARİHİNE BİR BAKIŞ

Kemal Kâmil AKTAŞ

İnsanlar arasında temaşanın tarihi bir hayli eskidir. Türkler tarihleri boyunca tiyatroyu işaret eden hareketler göstermişler, gülle oyununu uzun zaman oynamışlar, oynatmışlardır. Çinden çıkarak bütün Asya milletlerine yayılan gülle oyunu Selçukluların son devirleriyle Osmanlıların çıkış tarihlerinde Karagözle Hacıvadı "Şeyh Güşteri," meydanında buluşturmuş olduğu görülmektedir.

Türkler ötedenberi kahramanlıkla dolu tarihlerini hikâye haline sokarak taklitle-riyle nakletmek şeklinde bir temaşa hayatı yaratmış ve son zamanlarda mevzularını gülünç hikâyelerle söyliyerek "Meddah," dediğimiz tipi ortaya atmışlardır.

Karagözün perdeden inerek ortaya personellerle çıkışından "Orta Oyunu," icat edilmiştir, rivayeti vardır. Bir taraftanda Kanunî Sultan Süleyman'ın, Süleymaniye camii civarındaki timarhanede delileri meşgul etmek için Osmanlı cemaati içindeki Türk, Arap, Lâz, Fars, Arnavut, Çerkes, Rum; Ermeni, gibi tipleri, Kendi millî kıyafetleri ile ortaya çıkararak, oynatır, erkekleri kadın kıyafetinde o güne göre yaşmak, ferace ile role iştirak ettirmiş.. Bu ikinci rivayete göre de "Orta oyunu," buradan çıkmıştır.

Lâle devrinden sonra Avrupadan sermaye akın akın memleketimize gelmeğe başlamış, âdeta, Türkiye, bilhassa İstanbul bir Fransız pazarı halini almış, bu münasebetle içimize sokulan ecnebler saraylar-

da, konaklarda " Helva sohbetleri " ne iştiraka kadar ileri giderek bize yaklaştırmışlardı. Onsekizinci asrın Sanat, Ticaret ve Temaşa âleminde yaptığı değişiklikler memleketimizde eserlerini göstermiş, Türk benliği millî oyunlariyle millî mevzular üzerine Tahir ile Zühre, Ferhat ile Şirin, Leylâ ile Mecnun, Binbir Direk Vakası, Kanlı Nigâr, Kanlı Kavak gibi oyunları orta oyununda oynarken; Beyoğlunda, Fransız cemaati kendi memleketlerinden tiyatro hevetleri getiriyorlardı. Bugünkü Tokatliyan bulunduğu yerde Naum Efendi'nin bir tiyatrosu ile Galatâ kulesi dibinde Pirinciyan adında bir Ermeniye ait ikinci bir tiyatro binası vardı. Ecnebi tiyatroların mevzuları oyun başlamanadan evvel masal söyler gibi Türkçe olarak halk'a nakledilir ve oyun ondan sonra başlardı. Devrin padişahı Abdulmecit sık sık Beyoğlu tiyatrolarına geliyor, halk arasında padişahın bu hareketi hoş görülüyordu. Nihayet padişah sarayda bir Tiyatro yaptırmış, Müzika-i Hümayünden Türk aktörleri yetiştirmişti. Bu sırada Hasköyde Ermeni Mektebi hocalarından Güllü Agop, Mardros Minakyan, Fasulyeciyan, Atamyân gibi ermeni gençleri, mektep menfaatına Naum Tiyatrosunda Ermenice ve Türkçe oyunlar vermeğe başlamış, nihayet "Gedikpaşa Tiyatrosu," ortaya çıkmıştır. Bu tiyatroya Ahmet Necip, Büyük İsmail, biraderi Hamit, Küçük Nuri, Mükbil, Ahmet Fehim gibi Türk gençleriyle, Minakyan, Güllü Agop, Aleksanyan, Binemceyan gibi Ermeni heves-

Halk Edebiyatı Araştırmaları

AŞIK ELESGER'İN NEŞREDİLMEMİŞ ŞİİRLERİ

Hikmet DİZDAROĞLU

Bundan önce yine Fikirler'de çıkan bir yazımda, sınır ötesinde yetişen saz şairlerinden Aşık Elesger' (1837-1926) in hayatı ve edebî şahsiyeti hakkında gereken bilgiyi vermiş ve beş koşmasını yayımlamıştık. (Bk: H. D., Aşık Elesger, Fikirler, sayı: 266-267, 31 Mart 1944). O yazımda da belirttiğimiz gibi, bir asra yakın ömür süren, dokuz telli sazı omuzunda olarak doğup büyüdüğü yerin çevresinde dolaşan bu sazşairi, Azerî lehçesi ve Karapapık ağzı ile söylemiş, şiirlerinde daha çok aşk ve sevdasını terennüm etmiştir. Şiirlerinin hemen hepsi "Güzelleme" yolundadır.

"Güzel" in peşinde koşan şairimiz, acaba, dünyanın elemelerine ilgisiz kalacak derecede zengin ve mesut muydu? Bu soruya, bizzat şair "hayır

karamı toplanmıştı. Ahmet Mithat, Sinasi, Abdülhak Hamit, Hasan Bedrettin, Recai Zade Ekrem, Ebüzziya Tefik beyler gibi mümtaz kalemlerden bir de "Heyeti edebiyiye" kurulmuş, ortaya VATAN, AKIF BEY gibi Namik Kemal'in piyesleri çıkmış, Sinasi'nin ŞAİR EVLENMESİ komedisi ile Ahmet Mithat'ın ÇENGİ opereti şöhret almıştı. Orta oyununun meşhur üstadlarından küçük İsmail, Komik Hamdi, Komik Abdi, Pandimacı Tadarı Efendiler de orta oyununu sahnede oynamaya başlayarak Tulûat diye ortaya bir oyun şekli atmışlardı. Tulûat sahnelerinde en çok muvaffak olanı komik Hasan efendi idi. O aralık bestegâr Haydarbey ve Cömecyan "Çengi ve Leblebici Horhor"

"demektedir. Şiirlerinden anlıyoruz ki, Elesger, yoksul denecek bir durumdadır. Fakat, bu yoksulluğun üstünü ince bir tülle örtmüş, maddî nasipsizliğinin feryatlarını ve ahlarını değil, gayet samimi ve maddî aşkını, ve bunlarla birlikte, "vefasız güzel" in yüreğine sapladığı aşk oklarının akislerini dile getirmiştir. Ama, bu acılara ve şikâyetlere rağmen, hiçbir zaman kötümser olmamış ve umudunu kesmemiştir.

Elesger, şivesinin de artırdığı bir cana yakınlıkla, dosta hitabeder gibi bir eda kullanmıştır. Onun şiirlerinde, duygu ve samimiyet yokluğundan ileri gelen bir özentiyeye rastlanamaz. Hepsinde, şairimizin, gerçek değerini ve ölçüsüz sevgisini belirten birer örnektir.

operetleriyle ortaya çıkmışlar, bunu ARİ-FİN HİYLESİ, KÖSE KÂHYA, YALVA SEFASI gibi operetler takip etmiştir.

1908 İnkilâbiyle Türk sahnesinde Ermeni şivesi durdurulmuş, Türk sahnesi Türk diline kavuşmuştu.

Cumhuriyet idaremi, İstanbul Şehir Tiyatrosu ile, Ankara Konservatuarını yaratmış, Halkavleri kültür âleminde temaya geniş yer vermiştir. Bu sırada taazzuv etmek üzere olan "İzmir Şehir Tiyatrosu" nu memnuniyetle selâmlar, ve Türk Tiyatro tarihinde kıymetli bir eser olmasını dilerim.

K. Ka. A.

Biz, unutulmasını istemediğimiz bu sazşairinin, 38 kadar koşmasıyla bir "dügün," ve bir "bağlama," sınırsızıyla okuyucularımıza sunmakla, küçük çapta da olsa, Halk Edebiyatımıza bir hizmette bulunduğumuza inanıyoruz.

KOŞMALAR

-A-

-1-

Gel gitme buradan ay şeker hanım
Gönlüm mayıl (1) olup o kalem kaşa
Gel eğleş mecliste sen benim canım
Men saz çalım sen de eyle temaşa.

Men aşığam yasah yohtu (2) dilime
Şükreylerem Hak'tan gelen zuluma
Senin kimi (3) güzel tüşmez elime
Yüz il (4) gezsem bu dünyayı baş başa.

Gözeller sultanı melekler hanı
Kaytarmazlar (5) pire giden kurbanı
Öldür ELESGER'i kurtulsun canı
Vay haberin gönder kohum (6) kardaşa.

-2-

Her yeten (7) dilbere güzel demerem (8)
Gözelde gerekti cilve naz ola
Buhağından ıtır menemşe (9) güle
Koyun gülşen ola bahar yaz ola.

Her görende hasret ile sarışa
Diye, güle şirin şirin daniş (10)
El değende tez tez küse barışa
Ortalıkta söhbet ola saz ola.

Ne uzun ne güdük minasib gerek
Ağız burun nazik dudak kip gerek
Endamı mönövşe (11) gülden hub gerek
Batin vura bu nişanda kız ola.

Erden (12) boşanandan biraz kenar dur
Er ölen güzele tez boynunu bur
ELESGER torunu (13) bir terlana (14) kur
Belki tora gelen bir şahbaz ola.

-E-

-3-

Gilâbudun (15) geydi ter sinen üste
Ne güzel yaraşır kız köyüne (16)
Sinem Kâbe, köynek Kâbe örtüsü
İzin versen sürem yüz, köyüne.

"Ne güzel yaranıp (17) Kaal u Belâdan
İrenge artıktı (18) gülden laladan (19)
Zer-ger (20) gül doğrasın zerim (21) gül
-abdan (22)

Elinden geldikçe düz, köyüne.

"ELESGER de dostu doğru süründü
Siymen üste derde derman göründü
Ter memeler örnüğüne (23) büründü
Onunçün kurbanız biz köyüne."

-4-

"Ay bi-mürüvvet bi-insafın balası (24)
Men seni sevmişem sağ yüreğimde
Hesret çektik ortaklıkta gül ektik
Kara nökte (25) koydun ağ yüreğimde."

"Mârifet şerbetin (x) içebilmerem (26)
Şeriat deryadı geçebilmerem
Sır sözüm yadlara (27) açabilmerem
Kaldı kıyamata dağ, yüreğimde."

"ELESGER hiç çıkmaz gam libasından
Gözü doymaz gözün temennasından
Cehennem hövfünden (28) aşk hevasından
Eridi kalmadı yağ, yüreğimde."

-5-

"Ay bi-mürüvvet hasretini çekmekten
Yetişmişem cana yüzün bürüme
Eller ayırıys (29) fırsat tüşende
Çekilip pinhana yüzün bürüme."

"Yusuf kimi saldın azara
Tabibimsen eyle derdime çare
Ya buyur cellâda ya çekti dâra
Ya yelir (29) dermana yüzün bürüme."

"Yazık ELESGER' em men sana kurban
Hesteyem derdime gel eyle derman
Sen melek-zadasın ey huri gilman
Gelmişem kurbanı yüzün bürüme."

(1) Mayıl: Mail. (2) Yohtu: Yoktur. (3) Kimi: Gibi. (4) İl: Yıl. (5) Kaytarmazlar: Geri çevirmezler. (6) Kohum: Kavim. (7) Yeten: Yetişen. (8) Demerem: Demem. (9) Menemşe: Menekşe. (10) Daniş: Söyliye. (11) Mönövşe: Menekşe. (12) Er: Koca, zevce. (13) Tor: Ağ, tuzak. (14) Terlan: Bir nevi yırtıcı kuş. (15) Gilâbudun: Bir nevi ipekli kumaş. (16) Köynek: Gömlek. (17) Yaranmak: Yaratılmak. (18) Artık: Fazla, çok. (19) Lala: Lâle. (20) Zer-ger: Kuyumcu. (21) Zer: Altın. (22) Gül-âb: Gül suyu; Gül-âbdan: Gül suyu şişesi. (23) Örnük: İnce örtü, tül. (24) Bala: Yavru, çocuk. (25) Kara nökte: Kara nokta; deri, acı. (26) Bilmerem: Bilmezim. (27) Yad: Yabancı. (28) Hövf: Havf, korku. (29) Yetir, kavuştur, yetiştir. (x) Veya: Şerbeti

Fantezi

İHTİYARLAMAK

İrfan HAZAR

Genç dostum,

— Birşeyler okuyabiliyor musunuz siz? dedi.

— Hayır, dedim, artık birşeyler okuyamıyorum ben!..

— Niçin ?.

— Çünkü, elime aldığım Kitapların muhtelif yerlerinden beş on yaprak çevirir çevirmez, başım alev alev yaniyor, şakaklarım atıyor, ve göz kapaklarım ağır ağır kapanıyor.

— Uyuyor musunuz yoksa?.

— Hayır, içinden beş on yaprak çevirdiğim kitabı alev alev yeniden kendim yaşamıya, yeniden kendim yazma, yahut yeniden kendim tamamlamaya başlıyorum. Muharririn beni sürüklemesine tehammül edemiyorum dostum, ben onu sürüklemek istiyorum.

— Bu türlü okumıya okuma denmez ki...

— Elbette denmez. Ben kitaptaki şahıslara ve vakalara kendimden birçok parçalar ilâve ediyorum; onları kemiklendirip etlendiriyor, elle tutulur, gözle görülür bir hale getiriyorum.

— İyi amma: bu ameliyelere tabi tutduğunuz eser, sizin malınız gibi birşey oluyor mu dersiniz?.

— Hayır, malım olmuyor o benim!.. Mal sahibi yine muharrirdir.

— Anlıyamıyorum dediğinizi!..

— Anlıyamıyacak ne var ?.. Muharririn yürüdüğü caddeden ayrılmıyorum ki ben!.. Çizgi onundur!.. ben yalnız ışıkla ve renkle uğraşıyorum.

— Beş on yaprak çevirmekle koca bir kitabı kavrayıvermek..

— Peygamberane bir iddiadır diyeceksiniz sanırım!

— Evet, keramete yakın bir iddia...

— Hiç te öyle değil sayın bayım; ben,

çok ciddi eserlerin önünde bile ansızın şu suali kendime sormuşumdur:

— Bu kitabı bir yerde okumuştum vaktiyle.. Fakat nerede?..

Hakikatte böyle bir eser okumamışım-dır ben.. Lâkin niçin bilmem, başım alev alev yanarken ve şakaklarım atıp gözlerim kapanırken, henüz okumıya koyulduğum kitabın tam muhteviyatı azar azar beni istilâ eder, filozofın neler söylediğini, yahut romancının nasıl tipler meydana getirdiğini eserleri baştanbaşa okumadan anlayıveririm.. Hülâsa leb demeden leblebiyi...

— Siz birkaç defadır başınızın ateşler içinde yandığından ve şakaklarınızın durmadan attığından bahsettiniz. Fahri Kâinat Efendimiz de " Hira dağ " ında Cebrail ile temasa gelirken başı alev alev yanar, ve mubarek göz kapakları da yavaş yavaş kapanırmış...

— Geçelim Hira dağını şimdilik.. Ben, yalnız kitap babında değil, insan babında da böyleyimdir. Şu karşımızdaki pastahane-den çıkan iki çocuklu meçhul genç bayanla bir defacık beni görüştünüz!.. Beş on dakikalık bir görüşme... İsterseniz onun evindeki yaşayışını, kocasıyla münasebetini, iç dünyasını, kavgalarını, kıskançlıklarını, kocasının sarhoşluğunu, aile bütçesini onda yedi buçuk nisbetinde hakikata yaklaştıran bir isabetle size anlatayım, yani şu genç ve güzel annenin içimde geçen romanını zâtınıza ezberden söyleyeyim!

Dedim ya, beş on dakikalık bir görüşme yetişir banal Kitapta olduğu gibi beş on yaprağa hiç te lüzum yok bunda.

— Don Kişot saçma sapan romanlar okuya okuya yeldeğirmenlerine saldırmış ve...

— Evet, ve aklını kaybedivermişti.

— Yok. Ben, bu kadar ileri gitmek istemedim. Yalnız, sizin de epiyce roman okuduğunuzu, muhayyilenizin bunlarla kabarıp şiştiğini, yaşıyan hayattan çok uzak kaldığınızı, sanki bir masal âleminde Körebe oyunu oynadığınızı, beni bile şu anda ezberinizde bulunan roman tiplerinden birisi zanettiğinizi sadece hatırlatmak lüzumunu duymuştum.

— Filhakika genç dostum benim, karnımda, ağzına kadar eski kitaplarla dolu otuz sekize yakın çuval vardır. Bunlar darma dağınık karnımın içine atılmışlardır. Ben, arzu etmesem bile onlar, şişman lâkin perişan göbeklerini sallıyarak ve siyah eski redingotlarından sarkan zavallı bez parçalarını yerlerde sürükliyerek yanıma gelirler.. Artık bunların elinden yakamı kurtaramam ben, başım ateşler içinde yanarken, bende kağıt, mürekkep, kelime ve satır olur, ben de eski çuvalların kadim misafirleriyle kitaplaşır, romanlaşır giderim!.

Evet sevgili dostum, ben sizi de kendimi de şu dünya yüzünde ya zavallı bir koşma, ya derbeder bir renk, ya yanık bir mısra, ya da kaderin acı meyvasını tatan bedbaht bir roman kahramanı gibi görmekteyim! Dostum, dünya, yüzünden san'atı da, güzelliği de kaldırırsak, hayale inanmazsak nasıl yaşar, nasıl teneffüs ederiz, bu taşlaşmış dünyada biz?

— Uzaklardan sesler de duyuyormusunuz ara sıra siz?

— Evet duyuyorum; yalnız kaldığım saatlerde, uzaklardan çok uzaklardan ben de sesler duyuyorum!.. Bu sesler bilseniz bana neler söylerler neler!.. Acaba ben dünyaya eskiden de geldim mi?.. Hem bir sefer değil, beş on sefer ölüp, beş on sefer dirildim mi?.. Öyle hissediyorum ki vaktiyle kıtalar da değiştirdim ben... Meselâ on dört sene evvel ilk defa Nopoliye gittiğim zaman, yanımdaki arkadaşım bayretle yüzüme bakmış,

— „ Hani ya, siz bana Nopoliye hiç gelmediğinizi söylemiştiniz!.. demişti.

Evet, ilk defa sokaklarına caddelerine ayak bastığım Nopolinin meydanları, müzeleri,

mağazaları, fakülteleri, banyoları, kütüphaneleri, hatta insanları, bana hiç de yabancı gelmiyordu.

Muhakkak ki ben, çok çok eskiden Napolide bulunmuş ve burada üç beş ay değil, belki de üç beş yıl kalmışumdur:

Vapurdaki arkadaşım bu garip fikrimi nasılsa söyledim; siz misiniz onu söyleyen.. Arkadaşım dik dik yüzüme baktı, ve bir daha da semtine uğramadı.

— Şu karnınızdaki çuvallar sizi mahvedecek...

— Hem karnımdaki çuvallar, hem de yıllar...

— Yıllar mı?.

— Elbette yıllar genç Dostum!.. Altmış yedi yıldanberi şu dünya yüzündeyim. Beni artık hiç birşey tatmin etmiyor burdal.

İnsanlar, hadiseler, sulhler, harpler, sevgiler, kinler, ve nefretler hep birbirlerinin ayni, birbirlerine zincirli!.. Bana çok alelade, çok heyecansız gelmeye başladı dünya!.. Yalnız san'attır ki beni öldürmüyor; o bana, ben ona bağlıyız şimdilik

Benim burada söylediklerimi altmışyedilik her ihtiyar, az çok bir farkla size elifi elifine söyleyebilir. Bu, çok görmenin, çok yaşamının, çok duymanın, ve kısmen, güzel yahut çirkin bir çok kitaplarla sevişip evlenmenin temiz bir gururudur. Bu, eskiyen uzviyetin garip, esrarengiz hayatı bir aksülamelidir!.

Kitapların arasında kendini kaybeden, yalnız rüyaya inanan, rüya içinde zulüm ve itisafı dünyadan kaldırmak istiyen ihtiyar Don Kişot'a beni benzettiğiniz için size hudutsuz şükranlar genç adam.

İhtiyarlamanın başka bir adı da çocuklaşmaktır! Ey mesut çocukluk! Altmış yedi yıldan sonra tekrar sana kavuşmak, ve senin hülya dolu yumuk avuçlarının içinde dünyaya gözlerimi kapamak, sende başlamak, sende bitmek ne mutlu olacak banal...

— Beni gülmekten katıltıyorsun, ihtiyar dostum, karnınızdaki otuz sekiz adet eski kitap çuvalını hatırladıkça...

İ. H.

PERVANELER

Bu gece de lâmbamın ezeli âşıkları,
İki pervane ona bakıp oynuyorlar;
Zevki ölümde bulan bu aşk sarmaşıkları.
Kısa ömürlerinin sonunu yaşıyorlar.

Nedendir onlardaki bu yanmak ihtiyacı?
Dün birçok ölen vardı, bu gün de ölecekler...
Bu kurbanlardan başka yarın yine birkaçı
Benim hissiz lâmbamın önünde ölecekler...

Bu sessiz mahlûkların sessiz ölüşlerinde,
Visal anından sonra boyun büküşlerinde.
Hayrete, düşünmeğe değer birşey varmı ki,

İnsan daha kuvvetli, daha bahtiyar mı ki?
O da bir gün düşünce sürükliyen bir aşka
Nedir, sorarım size, bir pervaneden başka?

Süleyman SEVGEL

Gözlerimden kalbime bakan 'a

Kaç kadın gömülüdür, kaç hülyalı sarışın,
Ne derin izleri var bu yerde her bakışın;
Her yüzün burda böyle bir hatırası vardır.

Kaç kız böylece yandı, bilsen yine kaç kadın
Fakat bu bakışların yavrum seni yakmasın,
Bilsen onlar şu anda ne kadar günahkârdır.

Sakin gelme göz göze böyle bu canlı dertle,
Sen başı kar görmiyen genç dağları gözetle;
Orda doğacak güneş gür saçların kadardır.

Haşım NEZİHİ

GURBET ELDE

Rüzgâr eser bütün otlar sallanır
Gelin kızlar öyle nasıl allanır
Fidan büyür her tarafa dallanır
Bu dallarda kuş yuvası olmasa

Garipliktir annem ayrılık sonu
Yad ellere gider âşıklar yolu
İçerim o büyük dertlerle dolu
Bari gurbet elde ölmek olmasa.

Avare düşmüşüm yuvamdan ben de
Şimdi ah çekerim gurbet ellerde
Feryat işidirim akan sellerde
Coşkun sular birden bire durmasa.

Ey kalbim söyletme sen bu sözleri
Şimdi yolda kaldı yarın gözleri
Ben de arz eyledim siz öksüzleri
Aziz'i bu elde tutan olmasa

Aziz ÇOŞKUN

İncelemeler

FIKIR ve EDEBİYAT TARİHİMİZDE ATA SÖZLERİ, VECİZELER

Behzat MİNEZ

İnsanın özelliklerinden biri de; deneme ve düşüncülerinin sonuçlarını birbirlerine bağlayarak genel fikirler ortaya atmasıdır. Bu, ilim alanında: kanunları, Felsefede: Kanaatları, Ahlâhta: Kaideleri, dinde: nas- sı kâtıları, Halkiyatta: Atasözleri manzu- mesini meydana getirir.

İlim alanında bir kanun ortaya atmak ne kadar zor bir iş ise, manevî alanda da umurun dilinde dolaşabilecek kısa ve öz sözleri düşünüp söylemek ancak büyük ruhlara has bir başarıdır.

Kısa ve öz sözlerin yaşaması için anonim bir değer alması icap eder. Halkın mane- viyatını ifade eden atasözleri, isimleri meç- hul olan, daima da meçhul kalacak olan halk filozofları tarafından söylenüp zaman- la umurun malı olmamış mıdır? şöhret yapmış filozofların, ilim adamlarının edip- lerin vecizeleri, sahası mahdut veva geniş bir aydın kitlesi tarafından beğenildiği için yaşamıyor mu?. ve bunlar insanlığın müş- terek idrakine ve ölçüsüne uygun olduğu nisbette bir değer taşıyor mu?.

İnsan bu kısa ve özsözlerdeki yaratıcı veya tekrarlayıcı haliyle, kendi iç âleminin bir istidadını çalıştırmış oluyor.

Düşünce fonksiyonu, herhalde yaratı- lışıyla başlayan Âdemoğlunun, bir dil kul- lanma kudretini iktisap ettiği andan itiba- ren yaptığı istidlâl ve istintaçları, verdiği hükümleri etrafına söylemediğini kim iddia edebilir. Hatta, hatta.. Fertler arasında "dilbağı," teessüs etmeden önce bile, ilk insanın kafasında istintaçlar yaptığını,

hükümler verdiğini, fakat bunları etrafına yayamadığını kabul etmemek için elimizde bir sebep varmıdır?. Şu halde "Kısa ve özsöz söylemek,, beşerin içinde mevcut birçok kabiliyetlerden biri olmak lâzım gelir.

Bu gün, her ulusun kendine mal ettiği ve benimsediği Atasözlerinde, birbirlerine benziyenleri, hatta aynı olanları vardır. Bu yakınlık, bu benzerlik, bazan da aynı oluş; İnsanlığın tefekkür, ve mantık kanunları- nın bir neticesi değil midir?. Veyahut, bir- birine benziyen bu sözler, bir zihniyet bir- liğine hitap ettiği için harp, seyahat, kitap, muhaceret gibi birçok vasıtalarla bir ulus- tan diğer bir ulusa geçmemiş midir?..

Türklerde: Balık kavağa çıkınca...

Fransızlarda: Quand les poules auront des dents

(Tercemesi: Tavukların dişleri çıkınca..) keza:

Lorsqu'une mule engendrera...

(Tercemesi: Dişi katır doğurunca...

Türklerde: Besle kargayı gözünü oy- sun..

Fransızlarda: C'est un serpent que j'ai réchauffé dans mon sein..

(Tercemesi : Bu, benim göğsümde ısıttığım bir yılanıdır..)

Türklerde: Büyük balık, küçük balığı yutar.

Araplarda, aynı manda: Essemekül ke- bir, ya eklessemeküssagir..

Türklerde: Bir elin şamatası çıkmaz..
İranlılarda, aynı manada: Yek dest
Hergiz seda nedihed

Türklerde: Aslandan doğan arslandır..
Lâtinlerde: Aquila non generat corvos.
(Tercemesi : Kartal yumurtasından
karga çıkmaz.

Sözlerinin birbirlerine ne kadar yakınlığı, benzerliği, hatta bir oluşluğu var.

Yaratılış itibariyle, yüksek meziyetlere haiz bulunan ulusumuz, bütün hayatı boyunca, bu beşerî faaliyette, daima taze, daima yaratıcı ve başarılı olmuştur. Atasözlerimizin zenginliği, güzelliği, ihtiva ettiği manalar, üzerlerinde söz söylemeği bile fazla kılacak bir değerdedir.

Divan şairlerimizin hemen hemen kâfesi, Atasözlerini, Halkınkinden ayrı olan yazı dilleriyle kafiyeleştirmişler, lûgata boğarak, müsanna, ve müşa'şa bir hale sokmuşlar, bu halk zevkinden SARAY ve Aristokrat muhitini de zevkiyap etmeğe çalışmışlardır. Bunların en başında Nabî gelir. Nabî:

" Sözde Darbı mesel iradına söz yoki amma "

" Söz odur âleme senden kala bir darbı mesel. "

Beytiyle; hem gözlerimizin önüne darbı mesellere gösterdiği ilgi derecesini seriyor, hem de bizi şu orijinal problem karşısında bulunduruyor:

— Acaba Divan şairleri, bir yandan Halk muhitinden aldıkları Atasözlerini kendi mutantan üslûplarıyla şiir ve yazılarına sıkıştırırlarken, bir yandan da kendileri darbı mesel mahiyetinde sözler tertip etmişler midir? Ve onların darbı mesellerinden, zamanla halkın diline uyarak bu günkü Atasözler imiz arasına katılanları var mıdır?

Bu halli müşkil ve belki de imkânsız bir meseledir. Her Atasözümüzün tarihini ve ilk kullanıldığı zamanı tayine vabestedir

Nabî'den başka: Fuzulî; Atayî, Fitnet Hanım, Sabit, Lâtîfî, Kânî, vasîf, Nef'î, vehbî-i Sünbülzade, İzzet Molla, darbı messellere, şiir ve yazılarında bol bol yer vermişlerdir. Bunların arasında kabaca manalara delâlet edenleri de vardır:

(Arayan mevlasını da bulur, belâsını da..)

Dili mecnun arayup Leylâsın
ya belâsın bula, ya Mevlâsın...

" Fadıl - Defteri Aşk "

(Armudun iyisini ayı yer.)

Âşıkın günü mihnefiyle geçer,
Yemişin iyisini domuzlar yer.

" Yahya: Hikâye-i manzume-i Şahû Geda "

Bilmedik zevki visalin çekmedikçe
firkatın
Olmayınca hasfa kadrin bilmez sıh-
hafin

" Fitnat Hanım "

(Allah sağ gözü sol göze muhtaç
etmesin.)

Sağ gözü eylemeye sol göze Allah
muhtaç..

" Vehbî-i Sunbulzade "

(İki karpuz bir koltuğa sığmaz.)

Bitmekse muradınız ehali

Taûn yerine yeter bu vali

Taûn olsa hem de zu/mü cansûz

Bir koltuğa sığmaz iki karpuz

" İzzet Molla "

(Üzümünü ye de bağını sorma..)

Koca iblis ise as/ın demedi,

Yemişin yi, ağacın sorma dedi.

" Atayî "

Tanzimat şair ve mütefekkirlerini de bu alanda divan üstadları gibi fa'al görüyoruz. Ziya paşa, Namık Kemal: beyitleriyle, şinasi: " Durubu Emsali Osmaniye " adlı eseriyle ve beyitleriyle, Muallim Naci: " Sanihat-ül Arap " " Sanihat-ül Acem " " Emsali Ali " namındaki tercemeleri, ve Türk, Arap, Acem şairlerinin güzel sözlerini tahlil eden " Saipite Söz " adlı eseriyle bu vadide emek sarfetmişlerdendir. Bu arada kitapçı Ebbüzziya Tefvik'i de anmak gerektir. Şinasiye " Durubu Emsali Osmaniye " yi hazırlatan, Muallim Naciye, yukarda isimleri geçen tercemeleri yaptıran hep onun ısrar ve teşvikidir. Her iki mütefekkirimiz kitaplarının mukaddemelerinde bu hakikatı tebarüz ettirmektedir.

(Yumuşak huylu atın çiftesi pek olur.)
Allaha sığın şahsi halimin gazabından
Zira yumuşak huylu atın çiftesi pektir.

" Ziya Paşa "

Beni küçük düşüren payemin küçüklüğüdür
Büyük belâya sokan gönlümün büyüklüğüdür.

" Şinasi "

Yüksel ki yerin bu yer değildir.
Dünyaya geliş hüner değildir.

" Namık Kemal "

Ceyadet ül kelâm fil' ihtisar

(Tercemesi: Sözün iyisi muhtasar olanıdır.)

" Muallim Naci-Emsali Ali'den "

Garp Edip ve Mutefekkirleri tarzında fikir, san'at, ahlâk, felsefe, psikoloji sahalarında söylenen vecizelere " Serveti Fünun " edebiyatında, ve onu takip eden yeni ve bu günkü edebiyatımızda oldukça rastlıyoruz:

Mücadele-i hayatta ihrâzı galebe için sağlam kafa lâzımdır. İnsanlar da koçlar gibi kafa kafaya döğüşürler.

Köpeğe gem vurma, kendisini at sanır.

" Cenap Sehabettin - Tiryaki sözleri "

Güzel düşün, iyi hisset yanılma,

aldanma;

Ne varsa doğrudur, doğruluk şaşar
sanma.

" Tefvik Fikret "

Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım.

Ben, sen yokuz; Biz varız.

Hak yok. vazife vardır.

" Ziya Gökalp "

Ölülere hürmet, dirilere bahşı emniyetdir.

Müsiki, aşkın kanadlarından çıkan
ahengi ruhanidir.

Hikmetsiz kuvvet, kuvvetsiz hikmeti
yener ki ağılayan birisi vardır: HAKİKAT..

" Bıçakçı zade İsmail Hakkı-İlmin Hayatın Bencesi "

Adaletsiz bir karar veya hadise içtimâî
bir zelzeledir

Dünyada en uğursuz mezarıcı hakikatı
gömendir.

" Raif Necdet Kestelli "

Millî Devrimimizin iki büyük yapıcısı: ATATÜRK, İsmet İNÖNÜ, çok veciz konuşan iki şahsiyettir. Terbiye, Siyaset, İktisat, Askerlik ve birçok sosyal mevzular üzerinde söyledikleri hayatî, gerçek vecizeleri arasında şiriyet ve san'atın en son noktasından taşanları da vardır:

Ne Muflu Türküm diyenel.

" Kemal ATATÜRK "

Eşsiz kahraman ATATÜRK!

Vatan sana minnettardır.

" İsmet İNÖNÜ "

Mutefekkirlerimiz ve büyüklerimiz tarafından söylenmiş ve söylenecek olan değerli sözler, Fikir ve Edebiyatımızın birer zineti olarak Tarih Hazinesinde daima yaşayacaktır.

B. M.

Hikâye

U Y A N I Ş

Nuri ERKOLDAŞ

Otobüste birçok tanıdık kimseler... Hepimizde Birgiye gidiyoruz. Sabah güneşinin ilk sıcaklığında, Patates yığınları arasından, Otobüsümüz deve katarlarını dağıtıyordu. Hendeklere kaçışan desti yüklü eşekleri sahipler, zor zaptediyordu. İnişli yokuşlu yollardan sonra nihayet Birgiye geldik. Yurda mahsus bir güzellik içinde, büyük bir Çınar ağacının altında durduk. Bizi ilk karşılayan Kahveci oldu. Orada bulunmakta olan bucak müdürü ile bucağın Belediye Başkanı otobüse yaklaştı:

— Hoş geldiniz

Aramızda bulunan kırmızı yüzlü, patlak gözlü, bu kısa yolculuk esnasında vurdum duymazlığını herkese göstermiş bulunan Bay Ahmet, yüksek ve kaba bir sesle:

— Allah ömürler versin bayefendi. sefa bulduk, diyerek ilk defa otobüsten o fırladı. Bucak müdürü, kibar ve temiz bir şiveyle:

— Yanılmıyorsam harebeleri görmek istiyorsunuz değil mi?

— Evet efendim,

— çok güzel. Belediye Başbakanımız Hüseyin Sezer, buradaki eski eserler hakkında size epeyce malûmat verebilir. Bana bir saat kadar musaade.. Köylümüşe buğday dağıtımında bulunacağım. Külfetten uzak vazifesine bağlı samimî bir selâmla ayrıldı

Cam kavonozlarında akide şekeri bulunan, camekânında kırmızı boncuklar asılı, bucağın biricik bakkalı önünden geçtik.

Bay Ahmet eskiden buralarda çok gezmiş, dolaşmıştı. Köylülerden birçok tanıdıkları vardı. İzmirden gelen bu seyyah kafilesine sanki başkanlık ediyordu. Güzel bir dekor içinde bucağın tarihî yerlerinde dolaşıyorduk. Babadağ, bu köyün üstünde bağdaş kurmuş bir EFE gibi idi. Hakikaten bir saat sonra bucak müdürü yanımıza geldi. Gezi devam ediyordu. Bay Ahmet sonsuz bir pişkinlikle, aramızda bulunan köylülerden birine:

— Bir kuzu kestirsek te arkadaşlarla öğle yemeği yesek, dedi.

Bucak müdürü, hemen cebinden para çıkararak, köylülerden birine verdi, ve yavaş sesle birşeyler söyledi, Gezi üç saat kadar

daha sürdü. Tekrar büyük çınar ağacının yanına geldiğimiz zaman karnımız adam akıllı acıkmıştı. Bu esnada köy fırınının dan büyük bir tepsi içinde getirilen kuzu burcu burcu kokuyordu, Çınarın altına serilen hasırlara oturarak yemeğe başladık. Köyün temiz yüzlü çocukları sağa sola koşuyor, kimi su, kimi tabak getirerek misafirleri ağırlıyordu. Bay Ahmet:

— Efendim, müdür bayefendi!.. Eski den yine bu çınar altında benim de bulunduğum ne çok âlemler olmuştu Hey gidi eski günler hey... Hele Hüseyin ağanın çevirttiği kuzuyu hiç unutmam. Bugün hiç görünmedi

— Sizlere ömür bay Ahmet.

— Vah vah,, çok yazık. Allah rahmet eylesin.. Mamafi, bu günkü kuzuda fevkalâde birşey olmuş.. Allah ömrünüze bereket versin, Müdür bayefendi.

Yemekten sonra kahveye oturuldu. şuradan, buradan güzel ve tatlı konuşmalar oldu. Hareket zamanı gelince otobüse yerleştik. İçimizden biri, hepimizden önce uyanarak:

— Bay Ahmet, kuzuyu yedik, masrafı yaptırdık. Parasını kim verdi?.. Bay Ahmet:

— Canım bunun da lâfı mı olur?. Azıcık pişkin olun.. Rahmetli Hasan ağa zamanında bedava çok kuzu yedik biz..

— Yook.. Böyle şey olmaz... Bucak müdürüne borcumuzu sor.. Bay Ahmet şişman vücudunu otobüsten bir çuval gibi dışarıya attı. Bucak müdürüne yaklaşıp:

— Efendim, Affedersiniz.. Borcumuz nekadardır?..

Müdür gayet sakin:

— Kafilenin hesabı 33 lira yirmibeş kuruş dedi.

Bay Ahmet bir tokat yemiş gibi kulaklarına kadar kızardı, elleri titriye titriye parayı verdi.

otobüsümüz Hafif bir benzin kokusu saçarak hareket etti. Dönemeci geçinceye kadar, Bucak müdürü, Belediye Başbakanı köylüler, köy çocukları kollarını sallıyarak bizi selâmlıyorlardı. Bize gelince, Bay Ahmetten başka, hepimizin içinde vaktinde bir uyanışın verdiği tatlı bir rahatlık vardı.

N. E

Türkiye İş Bankası'nın

Küçük Cari hesaplar 1946 ikramiye plânı

Çekilişler : 2 Ocak, 2 Mayıs, 27 Ağustos, 30 Aralık tarihlerinde yapılır.

1946 İKRAMİYELERİ

2	Adet	A R S A			
1	«	3000	Liralık	=	3000 Lira
2	«	2000	«	=	4000 «
3	«	1000	«	=	3000 «
8	«	500	«	=	4000 «
15	«	200	«	=	3000 «
35	«	100	«	=	3500 «
100	«	40	«	=	4000 «
150	«	20	«	=	3000 «
250	«	10	«	=	2500 «

Türkiye İş Bankasına para yatırmakla yalnız para biriktirmiş ve faiz almış (in az, aynı zamanda talihinizi de denemiş olursunuz..

Memlekette tasarruf hareketinin inkişafına hizmet arzusunda olan

Osmanlı Bankası

Aile Sandığı Tasarruf Cüzdanı

Hesabına tevdiat yapanlara kur'a keşidesi suretile ikramiye tevziine karar vermiştir.

Kurallar senede 4 defa

1 Mart, 11 aziran,

1 Eylül, 11 Ekim

tarihlerinde çekilir.

KUMBARA

BİRE.
1000
VEREN
TARLADIR

TÜRKİYE
ZİRAAT
BANKASI

Sahip ve Negriyat müdürü : Halkevi Reisi Dr. M. SAY

Basıldığı yer : CUMHURİYET BASIMEVİ - İZMİR

İçindekiler sayfamızda „İhtiyarlamak“ muharriri, İrfan HAZAR
Gözlerimden kalbine bakan'a şiirinin sahibi Haşım NEZİHİ'dir